

KÖZLEMÉNY

A COVID-19 járvány várható hitelezési veszteségek IFRS 9 szerinti számítására gyakorolt számviteli kihatásai

Jelen közlemény kibocsátásának célja a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok (IFRS) Európai Unió (EU) belüli egységes alkalmazásának és az IFRS 9 *Pénzügyi instrumentumok* alkalmazása terén az eltérő gyakorlatok elkerülésének elősegítése sajátos összefüggésében a COVID-19 járvánnyal. A közlemény a nemzeti kormányok és az érintett EU szervek által a COVID-19 járvány hátrányos rendszerszerű gazdasági hatásainak kezelésére tett vagy tenni tervezett intézkedések számviteli kihatásaira összpontosít.

Az ESMA nézete szerint az IFRS 9 elvi megközelítése kellő rugalmasságot tartalmaz a COVID-19 járvány nyomán kialakuló sajátos körülmények és a kapcsolódó közpolitikai intézkedések valósághű megjelenítéséhez. A kibocsátóknak és könyvvizsgálóknak a jelen közleményben foglaltak kellő figyelembe vételével kell eljárniuk. Az ESMA folyamatosan figyelemmel kíséri a kibocsátók IFRS 9 alkalmazásával kapcsolatos gyakorlatait, különös tekintettel a számviteli mérlegelés jelenlegi környezetben történő alkalmazására.

Jóllehet ez a közlemény kizárólag pénzügyi beszámoló készítési vonatkozásokat érint, az ESMA egyeztetett az Európai Bankhatósággal (EBA), amely 2020. március 25-én a prudenciális keretrendszerre vonatkozóan a COVID-19 járvánnyal összefüggő intézkedések fényében adott ki közleményt. A két közlemény a pénzügyi beszámoló készítés tekintetében összhangban áll egymással. A jelen közlemény közzétételét megelőzően továbbá az ESMA az e téren szükséges válaszlépések összehangolása érdekében aktív egyeztetést folytatott az Európai Bizottság szolgálataival. Az Európai Könyvvizsgálat-felügyeleti Szervek Bizottság (CEAOB) 2020. március 25-én kiadott közlemény a pénzügyi kimutatások könyvvizsgálatára vonatkozó további információkat tartalmaz a COVID-19 járvány összefüggésében.

Háttér

A COVID-19 járvány globális kiterjedésére tekintettel az európai kormányok a vírus további terjedésének megakadályozására és a járvány által az embereket háztartásokat és vállalkozásokat érintő gazdasági következmények kezelését szolgáló, különféle gazdasági támogató és könnyítő intézkedéseket vezettek és vezetnek be. Ilyen könnyítő intézkedések egyebek mellett a kölcsönök, folyószámlahitelek és jelzálogkölcsönök törlesztésére vonatkozó moratóriumok, a hitelgaranciák és más, egy-egy cégre vagy iparágra vonatkozó (pl. likviditást erősítő) üzleti támogatások.

Az ESMA megjegyzi továbbá, hogy a kibocsátók önkéntesen vállalt intézkedésekkel is támogathatják az adósokat a COVID-19 járvány kapcsán. Ezek körébe tarthatnak például a feltételek újratárgyalása, a szerződések megújítása és a pénzáramok nettó jelenértékét érintő vagy nem érintő cash-flow átütemezések.

Jóllehet az alkalmazott intézkedések többféle formát ölthetnek, a kibocsátóknak alaposan át kell gondolniuk azok pénzügyi beszámolókra gyakorolt hatásait, különös tekintettel az IFRS 9 követelményeire.

Az érintett hatások vizsgálata során elemezni kell azokat a specifikus feltételeket és körülményeket, amelyek lehetővé teszik a kibocsátóknak a pénzügyi eszközök várható

élettartama során a hitelezési kockázatot befolyásoló intézkedések és az adósok ideiglenes likviditási korlátozottságát kezelő intézkedések elkülönítését. Az ESMA tehát az IFRS 9 előírásainak az európai kibocsátók soron következő rendszeres tájékoztatóinak kidolgozása során történő alkalmazásának specifikus vonatkozásai kezelése céljából adja ki ezt a közleményt.

Számviteli khatások

A támogató intézkedések bevezetéséből fakadó módosítások elszámolása

Az ESMA véleménye szerint a kibocsátóknak gondosan fel kell mérniük a gazdasági támogató és könnyítő intézkedések által a pénzügyi instrumentumokra és feltételeikre gyakorolt hatásokat. E körbe tartozik annak felmérése, hogy az érintett intézkedések hatására módosulnak-e a pénzügyi eszközök, és ha igen, akkor ez a kivezetésüket eredményezi-e.

Az IFRS 9 specifikus útmutatásának hiányában a kibocsátók az *IAS 8 Számviteli politikák, számviteli becslések változásai és hibák*¹ és az IFRS 9 elveivel összhangban alakítják ki számviteli politikáikat. A kivezetésre vonatkozó döntés annak függvényében alakul, hogy az instrumentum feltételeinek módosulása lényegesnek tekinthető-e.

Az ESMA megjegyzi, hogy ennek az értékelésnek mind minőségi, mind mennyiségi feltételekre ki kell terjednie. Az adott esetben a mérlegelés különösen fontos szerephez juthat. A jelenlegi körülmények fényében az ESMA véleménye szerint, ha a támogató intézkedések a COVID-19 járvány által érintett adósok számára könnyítést biztosítanak és a kölcsön nettó gazdasági értéke nem érintett jelentős mértékben, a módosítás nagy valószínűséggel nem tekintendő jelentősnek.

Az ESMA annak a fontosságára is rámutat, hogy a kibocsátók közétegyék: (i) annak eldöntésében alkalmazott számviteli politikájukat, hogy valamely módosítás lényeges-e, amennyiben az az általuk készített pénzügyi kimutatások értelmezéséhez szükséges, és (ii) a pénzügyi kimutatásaikban bemutatott összegekre a legjelentősebb hatásokat gyakorló mérlegeléseiket. Az alábbiakban részletezett megfontolások különösen fontosak azokban az esetekben, amelyekben az érintett pénzügyi eszközöket nem vezetik ki.

A hitelkockázat jelentős növekedésének (SICR) értékelése

Az IFRS 9 előírásai szerint a kibocsátónak minden beszámoló elkészítéséhez fel kell mérnie, hogy kezdeti megjelenítésük óta bekövetkezett-e az egyes pénzügyi instrumentumok hitelkockázatának jelentős növekedése. Az ESMA megjegyzi, hogy a SICR értékelése számos mennyiségi és minőségi mutató holisztikus értékelését igényli [IFRS 9, B5.5.17. pont], amelynek során fel kell mérni az érintett instrumentum teljes várható élettartamára kiterjedő nemteljesítési kockázat változásait.

Az ESMA arra is rámutat, hogy számos kormányzat gazdasági támogató programokat dolgoz ki az érintett vállalkozások vagy iparágak megsegítésére. Jóllehet a támogatási programok különféle formákban jelenhetnek meg, az ESMA véleménye szerint – tekintve, hogy e programok a COVID-19 járvány kedvezőtlen hatásainak és a kapcsolódó gazdasági khatásoknak az enyhítésére irányulnak – abban az esetben, ha ezek a programok az adott

¹ Az IFRIC 2012. szeptemberi Frissítése szerint: A napirendre vonatkozó döntés: Pénzügyi instrumentumok kivezetése módosítás nyomán

pénzügyi instrumentum teljes élettartamra vonatkozó nemteljesítési kockázatát is érintik (csökkentik), ezeket is figyelembe kell venni az adott pénzügyi instrumentum SICR értékelésében.

Az ESMA különösen arra hívja fel a figyelmet, hogy a COVID-19 járvány kapcsán megvalósított, a fizetések felfüggesztését vagy elhalasztását megengedő, előíró vagy ösztönző intézkedéseket nem szabad úgy tekinteni, mint amelyek automatikusan, 'egy az egyben' hatást gyakorolnak az egyes kölcsönök hitelkockázatának jelentős növekedésére. Az adott körülmények között tehát egy moratórium önmagában nem tekintendő SICR-t automatikusan kiváltó tényezőnek. Az ESMA arra is rámutat, hogy a SICR értékelésének összefüggésében az érintett intézkedések megvalósításának feltételeit is vizsgálni kell.

Az ESMA megállapítja, hogy abban az esetben, ha indokolatlan költség vagy (akár egyedi, akár közös) erőfeszítés nélkül nem áll rendelkezésre észszerű vagy alátámasztható, az érintett kitétségek múltbeli státuszára vonatkozó információknál előretekintőbb jellegű információ, a kibocsátó múltbeli információk alapján is mérlegelheti, hogy bekövetkezett-e a hitelezési kockázat jelentős mértékű növekedése az kezdeti megjelenítés óta [IFRS 9, 5.1.11. pont]. Megjegyzendő azonban, hogy miközben fennáll az a megcáfolható feltételezés, hogy a 30 napot meghaladó nemteljesítés az IFRS 9 alkalmazása esetén jelentős hitelkockázat-növekedésre utal, ez a feltételezés cáfolható [IFRS 9, B5.5.20. pont]. Az ESMA felhívja a kibocsátók figyelmét, hogy gondosan fontolják meg, hogy a COVID-19 járvány kitörésével kapcsolatos sajátos körülmények és az egyes esetekben alkalmazott gazdasági támogató és könnyítő intézkedések kellőképpen indokolják-e ennek a feltételezésnek a cáfolását és tegyék közzé az erre vonatkozóan mérlegeléssel kialakított következtetéseiket.

Megjegyzendő, hogy amennyiben a kibocsátó számára nehézségekkel jár a COVID-19 instrumentum-szintű hatásainak megállapítása, a vizsgálatot kollektív alapon (vagyis pénzügyi instrumentumok csoportjára vagy alcsoportjára kiterjedően) lehet szükséges elvégezni [IFRS 9, B5.5.1.-B5.5.5. pontok]. A Standard példákat is bemutat (IFRS 9, IE38, IE 39) az ilyen kategóriák szerinti kollektív vizsgálat megvalósítására.

Az ESMA megjegyzi továbbá, hogy a kibocsátók által az adósok részére biztosított könnyítési (átstrukturálási) intézkedések alkalmazása esetén az érintett intézkedéseket az összes tény és körülmény figyelembe vételével kell elemezni annak megállapítása érdekében, hogy például az adott pénzügyi instrumentum hitelkockázata jelentős mértékben megemelkedett-e, vagy hogy az adós csupán ideiglenes likviditási nehézségekkel áll szemben, de a hitelkockázat jelentős megnövekedése nem következett be.

Várható hitelezési veszteség becslése

Az IFRS 9 várható hitelezési veszteség (ECL) modellje megköveteli a kibocsátótól a várható veszteségek mérését és előretekintő információk figyelembe vételét a következők tükrözésével és figyelembe vételével: *„elfogulatlan és valószínűség alapján súlyozott összeg, amely különböző lehetséges kimenetek értékelése révén kerül meghatározásra” és „ésszerű és indokolható, a beszámoló fordulónapján aránytalanul magas költség vagy erőfeszítés nélkül rendelkezésre álló információk múltbeli eseményekről, aktuális körülményekről és a jövőbeli gazdasági körülményekre vonatkozó előrejelzésekről”* [IFRS 9, 5.5.17. pont].

A kibocsátónak értékelnie kell egyebek mellett azt, hogy várhatóan milyen mértékben gyakorol majd az érintett pénzügyi instrumentum teljes élettartamára kiterjedő hatásokat a rövidtávú gazdasági kilátások nagymértékű bizonytalansága és esetleges hirtelen változásai. Ennek

mérlegelése az IFRS 9 szerinti ECL modell működésének elengedhetetlen része és az ESMA hangsúlyozza, hogy a Standard nem kínál semmiféle automatizmust arra vonatkozóan, hogy az ilyen kontextuális tényezők miképpen érintik a hitelveszteségek fedezetére történő céltartalék-képzést. Különösen a jelenlegi helyzetre vonatkozóan rendelkezésre álló megbízható információk szűkössége miatt a kibocsátók számára nehézségekbe ütközik észszerű és indokolható rövid távú gazdasági előrejelzések előállítása.

E tekintetben az ESMA kiemeli az e területen a koronavírus-járványra válaszul az EKB által bevezetett felügyeleti intézkedéseket² (pl. azon ajánlás, amely szerint a COVID-19 járvánnyal összefüggő jelenlegi bizonytalan körülmények között az IFRS által meghatározott keretelveken belül a kibocsátók nagyobb mértékben súlyozzák a korábbi tapasztalatokon alapuló hosszú távú stabil kilátást és figyelembe veszik a közhatóságok által biztosított könnyítő intézkedéseket – például a fizetési moratóriumokat).

Végezetül az ESMA véleménye szerint az előrejelzések kidolgozása során a kibocsátóknak figyelembe kell venniük a jelenlegi gazdasági sokkhatás jellegét (vagyis azt, hogy a COVID-19 hatásai várhatólag ideiglenesek lesznek), és a gazdasági támogató és könnyítő intézkedések (köztük adósságtörlesztési moratóriumok) által az érintett instrumentumok élettartamra vonatkozó hitelkockázatra gyakorolt hatásokat, köztük – az instrumentumok lejáratí idejének hossza függvényében – hosszabb távú becsléseket.

A kibocsátók kockázataira vállalt állami garanciák

A tagállamok a kibocsátók kitettségére vonatkozó állami garanciák biztosítását is tervezik. Az érintett intézkedések különféle formákban és feltételekkel alkalmazhatók, de közös alapvető jellemzőjük az érintett pénzügyi instrumentumokhoz kapcsolódó összegek részleges vagy teljes megtérülésének biztosítása.

Az ESMA hangsúlyozza, hogy a SICR értékelés az egyes kitettségekből fakadó, teljes élettartamra vonatkozó nemteljesítési kockázatnak a kezdeti megjelenítéskor fennálló kockázathoz mért változásaira összpontosul, függetlenül attól, hogy várhatólag szükség lesz-e veszteség kimutatására. Eszerint a fedezet értéke vagy bármilyen garancia biztosítása sem befolyásolja a SICR értékelést.

Az ESMA azonban kiemeli, hogy az ilyen hitelminőség-javító intézkedések alkalmazása befolyásolhatja magát az ECL mérést, annak függvényében, hogy az a szerződéses feltételek szerves részének tekinthető-e vagy sem, és hogy azokat külön elismeri-e a kibocsátó.³ Az ECL mérése során a kibocsátónak figyelembe kell vennie a fedezet realizálásából származó pénzáramlásokat és az olyan hitelminőség-javító intézkedéseket, amelyek (i) a kölcsön szerződéses feltételeinek szerves részét alkotják és (ii) nem külön kimutatott tételek [IFRS 9, B.5.5.55. pont]. Az ESMA megjegyzi továbbá, hogy 2015. decemberében az értékpapírok értékvesztésével foglalkozó „Transition Resource Group for Impairment of Financial Instruments”⁴ megállapította, hogy a várható hitelezési veszteségek mérésében figyelembe vett hitelminőség-javító megoldások nem korlátozandók a kifejezetten a szerződéses feltételekben megjelenőkre. Különösen érvényes ez akkor, ha az állami garanciát valamely

² https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ssm.pr200320_FAQs-a4ac38e3ef.en.html

³ IFRIC 2019. március

⁴ Az IASB által korlátozott időre létrehozott csoport, amelynek célja az IFRS 9 Pénzügyi instrumentumok standardban meghatározott várható hitelezési veszteség előírásoknak a standard életbe lépését megelőző megvalósítása elősegítése.

széles körben alkalmazandó *ex lege* adósságtörlesztési moratóriumokkal vagy gazdasági támogató, vagy könnyítő intézkedésekkel összefüggésben biztosítják.

Az ESMA nézete szerint annak megítélése, hogy az adott állami garancia a szerződéses feltételek szerves részének tekintendő-e vagy sem, mérlegelést igényelhet. Az ESMA hangsúlyozza az ilyen mérlegelés pénzügyi kimutatásokban történő megjelenítésének fontosságát, ha az adott mérlegelés lényegesnek tekinthető.

Átláthatóság

Az IFRS 7 *Pénzügyi instrumentumok: Közzétételek* követelményei teljesítésének érdekében az ESMA hangsúlyozza minden, a COVID-19 tényleges és potenciális hatásaival összefüggő összes releváns közzététel fontosságát. Kiemelten fontos, hogy a közzétételek lehetővé teszik a pénzügyi kimutatások felhasználói számára a kimutatott ECL értékelését és a becslésük kidolgozása során figyelembe vett feltételezések és mérlegelések értelmezését. Ide tartozik egyebek mellett annak mérlegelése, milyen módon és milyen mértékben vették figyelembe a COVID-19 és a kapcsolódó támogató intézkedések hatását a SICR és az ECL vizsgálatában, továbbá előreutató információk felhasználása.

Az időközi pénzügyi kimutatások esetén – tekintve, hogy azok a legfrissebb éves pénzügyi kimutatások frissítésének tekinthetők [IAS 34, 6. pont] – az ESMA álláspontja az, hogy a közelmúltbeli gazdasági változások mértékének figyelembe vételével az időközi pénzügyi kimutatásokban megfelelő mértékben tájékoztatni kell a befektetőket az éves pénzügyi kimutatások fordulónapja óta bekövetkezett jelentős események és ügyletek megismertetése érdekében [IAS 34, 15B és 16A pontok].

Ráadásul az IFRS 7 és az IAS 1 *Pénzügyi kimutatások prezentálása* követelményeinek megfelelően az ESMA véleménye szerint a kibocsátóknak minden egyéb olyan információt rendelkezésre kell bocsátaniuk, amelyek alapján a pénzügyi kimutatások felhasználói megismerhetik a COVID-19 teljes hatását a kibocsátó pénzügyi helyzetére és teljesítményére. Ez különösen fontos azon területek esetében, amelyekre vonatkozóan az IFRS előírásai szerint jelentős mértékű mérlegelést kell alkalmazni; a pénzügyi beszámolás egyéb területei is idetartozhatnak.

Az ESMA arra emlékezteti a kibocsátókat, hogy vezetői beszámolóikban ki kell térniük a COVID-19 járvány kitörése miatt kialakult fő kockázatokra és bizonytalanságokra.

Végül pedig az ESMA arra is emlékezteti a kibocsátókat, hogy a piaci visszaélésről szóló irányelvben foglalt átláthatósági kötelezettségükkel összhangban kötelesek a COVID-19 által az alapvető tényezőkre, kilátásaikra és pénzügyi helyzetükre gyakorolt hatásokra vonatkozó minden lényeges információt a lehető legrövidebb időn belül közzétenni.